

ارزیابی اصول معنادهی به مشربیه تا بالکن‌های معاصر، تعامل درون و بیرون خانه‌های شهر کرمانشاه

محیا بختیاری‌منش^۱ - محمدرضا بمانیان^{۲*}

۱. دانشجوی دکترای معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲. استاد گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۱۶ تاریخ اصلاحات: ۱۴۰۰/۰۶/۱۰ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۶/۲۶ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۳/۳۱

چکیده

تغییر در سبک زندگی و حرکت به سمت زندگی آپارتمان‌نشینی، حذف تدریجی حیاط‌ها، ایوان‌ها و فضاهای نیمه‌باز، کاهش اهمیت تعامل درون و بیرون، عدم رعایت دید، محرمیت و عدم توجه به نیاز آدمی در ارتباط با فضای باز، سبز و تاثیرات مطلوب آن بر ساکنان، سبب ناسازگاری‌هایی در فضای زندگی خانه گشته است. توجه به جایگاه تعامل درون و بیرون خانه با تاکید بر وجوه معنایی زندگی، تاثیرگذاری فضای میانی بر این کیفیت‌بخشی، ارزیابی کیفیت‌های معنادهی موثر بر تعریف فضای میانی و بهبود وضعیت آن است و این‌که تغییر در نسبت درون و بیرون چگونه بر این معانی موثر بوده و یا از آن تاثیر می‌پذیرد. ماهیت پژوهش، کیفی، راهبرد توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف کاربردی می‌باشد. شیوه جمع‌آوری داده‌ها، ترکیبی از منابع مکتوب کتابخانه‌ای و پیمایش میدانی است؛ نخست، معیارهای نظریه‌پردازان پیرامون ویژگی‌های مشربیه و نقش آن بر کیفیت زندگی به عنوان فرض‌های اولیه تحقیق به دست آمده و در ادامه از طریق رجوع به ساکنان خانه‌ها در شهر کرمانشاه آزموده شده و داده‌های جدید به دست می‌آیند. شیوه تحلیل داده‌ها به منظور توصیف و تحلیل نگاه ساکنان خانه بر نظریه داده بنیاد متکی است. از طریق بررسی و تحلیل شانزده نمونه از بالکن‌ها در خانه‌های معاصر شهر کرمانشاه، در قیاس با مشربیه‌ها به عنوان عناصر کاربردی در تمدن اسلامی و بر اساس مقوله اصلی پژوهش "معنادهی به زندگی در خانه"، مفاهیمی به دست آمد که خود حامل شش مقوله انتزاعی‌تر بودند. بر این اساس اولویت ساکنان با "محرمیت و کنترل دید"، "محافظت"، "چندعملکردی بودن و انعطاف‌پذیری"، "کنترل نور، حرارت و تهویه"، "تناسبات ۳ به ۲ و راست گوشه بودن" و "تعلق خاطر و دل‌بستگی" بود. در پایان نتیجه پژوهش تبیین مدل نظریه ارتباطی میان مولفه‌های عامل تحقق کیفیت معنایی و معنابخشی در فضاهای میانی خواهد بود.

واژگان کلیدی: بالکن‌های معاصر، مشربیه‌ها، تعامل درون و بیرون، معنادهی، خانه.

۱. بیان مسئله

اگر بتوان فضا را آنچه که انسان را احاطه کرده و مجموعه روابط ادراک شده به صورت متوالی میان نقاط اطراف او دانست، بدیهی است که این عوامل به تنهایی و با تاثیر از یکدیگر می‌توانند بر کیفیت زندگی آدمی موثر بوده و از آن نیز تاثیر بپذیرند. از طرف دیگر لازمه دست یافتن به این کیفیت، شناخت جریان زندگی، معانی آن و کالبد محیط بر آن به عنوان عناصر تعریف‌کننده فضای درون و نسبت این عناصر با فضای بیرونی است. در این بین فضاهای میانی به عنوان مرز میان درون و بیرون خانه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار هستند چرا که با حذف شدن تدریجی حیاطها در مجاورت فضاهای نیمه‌باز، ایوان‌ها، مهتابی‌ها، تراس‌ها و افزایش زندگی آپارتمان‌نشینی بدون توجه به اهمیت چنین فضاهایی، در کنار نیاز انسان به برقراری ارتباط با طبیعت، فضای بیرون و سایر انسان‌ها و همچنین کمبود زمان کافی برای حضور در فضاهای سبز جمعی همچون پارک‌ها ضمن عمومی بودن آن‌ها شاهد ساخت فضاهایی تقریباً نیمه‌باز با عنوان بالکن‌های معاصر، تراس و غیره در فضاهای زیستی هستیم که به منظور رفع این دسته از نیازها ایجاد شدند. چرا که خانه مکانی کاملاً تفکیک شده از جهان خارج نیست. اما به دلیل عدم توجه به نیازهای انسانی و محدود شدن تعریف درست از فضاهای میانی اغلب چنین فضاهایی از نظر ساکنان ناکارآمد بوده و از بعد درونی سبب نارضایتی افراد و بروز مسائل روانی برای آن‌ها گشته و از بعد بیرونی نیز به نمای بصری شهر به سبب ماهیت نامطلوب آن، لطماتی وارد کرده‌اند. این در حالی است که در طول تاریخ فضاهای میانی نقش موثری بر سرزنده شدن و معنادگی به فضاهای درونی داشته‌اند، فضایی همچون مشربیه‌ها، ایوان‌ها، شناسیرها و غیره که در تعامل با جریان زندگی درون فضای زیستی شکل گرفته و تامین‌کننده نیاز تعامل درون و بیرون ضمن توجه به معیارهای کیفی بودند. لذا اهمیت توجه به فضاهای میانی برای کمک به بهبود شرایط روانی و افزایش کیفیت زندگی در خانه‌های معاصر احساس می‌شود.

در این راستا، اهمیت و نقش فضاهای میانی در ارتقاء معنادگی به زندگی به عنوان هدف اولیه پژوهش و بازشناسی ویژگی‌های مشربیه به عنوان لبه پیونددهنده درون و بیرون در زندگی خانه‌ها به منظور ایجاد ایوان‌ها و بالکن‌های معاصر متناسب با نیاز معماری امروز از اهداف ثانویه پژوهش است. همچنین یافتن نیاز ساکنان از فضاهای میانی و عوامل موثر بر افزایش استفاده از این فضا بر اساس معانی مورد انتظار ساکنان به عنوان هدف دیگر پژوهش منظور می‌گردد. در نهایت ایجاد زمینه‌ای برای پژوهش‌های آینده در این بستر هدف نهایی پژوهش است. بر این اساس سوالات تحقیق شامل موارد زیر است:

۱. فهم ساکنان خانه از فضای میانی، نیازها، خواسته‌ها و کیفیت‌های معنایی آن‌ها از این فضا چیست؟

۲. تغییر در نسبت درون و بیرون خانه چگونه می‌تواند بر معنادگی فضاهای میانی موثر باشد؟
۳. مشربیه‌ها چگونه نیازهای کیفی خانه را تامین می‌کردند و چگونه بر معنادگی به آن موثر بودند؟

۲. پیشینه تحقیق

تقرب به معماری مطلوب و متناسب با نیازهای زمان خود، همواره از اصلی‌ترین دغدغه‌های معماران بوده است. از طرف دیگر فضاهای میانی به دلیل اهمیت در زندگی ساکنان و تاثیر و تاثیر نسبت درون و بیرون مورد بررسی قرار گرفته‌اند که در ادامه به بررسی آن‌ها خواهیم پرداخت. بدیعی (۲۰۰۲)، در رساله دکتری خود به ابهام‌زدایی از مفهوم جداره پرداخته و آن را عامل حریم‌آفرینی و پیوندآفرینی اطلاق می‌کند که همچون گذشته نیاز زندگی امروز است که می‌تواند در پیوند و مفصل‌بندی، قابلیت‌های اتصال و ارتباط ساختارها سبب ارتقا ادراک فضا گردد. شاه‌چراغی (Shah Cheraghi 2003)، به بعد دیگری از فضاهای نیمه‌باز یعنی مساله شفافیت اشاره داشته است. این که در دوره مدرن فضای درون و بیرون خانه با یکدیگر تداخل داشته و گویی مرزی میان آن‌ها وجود ندارد و فرد در برابر فضای جدیدی که نه داخل است و نه بیرون در عین حال هم داخل است و هم بیرون قرار می‌گیرد. بنابراین امروزه با نوعی از بی‌مرزی مواجه هستیم که حاوی مفهوم پیوستگی فضایی نیز می‌باشد. محمودی (Mahmoudi 2005)، به جایگاه ایوان به عنوان فضایی نیمه‌باز از منظر فرم، مفهوم و عملکرد پرداخته است و در نهایت پیشنهاداتی را در قالب ۱۰ توصیه برای طراحی خانه در شهر بم ارائه داده است؛ استفاده تابستانه در ضلع شمالی ساختمان، تناسبات و تقسیمات منطقی ایوان، تشخیص، حداقل دو وجه بسته، دید به فضای سبز، تلفیق با توده بنا، فضای نشستن و خواب، دارای کفشکن در ورود، حداقل دو متر عمق، عدم محاسبه مساحت ایوان جزو زیر بنا ساختمان. زرکش (Zarkesh 2011)، در جستجوی یافتن مفهوم فضای نیمه‌باز، عامل میزان ارتباط فضای نیمه‌باز با بیرون را بر پایه ایجاد حسی از نیمه‌باز بودن تعیین می‌کند که این احساس برخاسته از یک کل متشکل از دو حوزه مساوی، متضاد و متحد باز و بسته است که فرهنگ هر جامعه‌ای جایگاه مطلوب آن در طیف گشودگی را تعیین می‌کند. میرشاهزاده و همکاران (Mirshahzadeh et al. 2011)، به ارزیابی معنا آفرینی فضا به کمک نشانه‌شناسی و نقش فضاهای مرزی-پیوندی در معماری ایران پرداخته‌اند. در این راستا به نقش ایوان در حد واسط کانون طبیعی و شبه طبیعی که نقش دگرگون‌کننده نظام فضایی را دارد و در این تغییر و تحول معنا می‌آفریند، تاکید کردند. رضاخانی (Rezakhani 2014)، به ریشه‌یابی واژه مفصل، چستی و چگونگی طراحی آن پرداخته است. این که مفصل محل

عملکردی و روانی داشته‌اند (Mahmoudi 2005, 56). چنین فضاهایی تنها یک فضای تهی نیستند بلکه برای شناخت اشیاء ضروری بوده و بر رابطه تک‌تک عناصر با هم تاثیر به‌سزایی دارند (Sadynezhad 2016) که با تعبیری همچون فضای میانی، فضای حایل، فضای مابین، آستانه، لبه نرم، زون، واسطه، فضای مرزی و غیره نام‌گذاری شده است. فضای مابین، ارتباط‌دهنده و حاصل تعامل میان فضای درون و بیرون است، فضایی نه کاملاً خصوصی و نه کاملاً عمومی. یان گل زندگی در فضاهای میانی را به نوشیدن فنجان از قهوه بر روی پله‌های دم در خانه مشابه می‌سازد (Gehl 2008). فضاهای میانی گونه‌ای فضای پیوندی و مرزی هستند که تغییردهنده عناصر طبیعی و سازمان فضایی را داشته و در این تحول معنا می‌آفرینند (Mirshahzadeh et al. 2011, 10). این فضا هم به درون و هم به بیرون از خود اثراتی دارد که در ارتباط با بیرون به عنوان لبه‌های نرم تاثیر سرنوشت‌ساز بر زندگی در فضای شهری داشته باشد، جایی که زندگی داخل و خارج با هم تعامل پیدا می‌کند (Gehl 2013, 75). این فضاها در سازماندهی کلی بنا در مجاورت دو فضای باز و بسته نقش ایفا کرده و خود به عنوان عناصری مستقل که عملکردهای متنوعی را پذیرا بوده‌اند، مطرح می‌شود (Mahmoudi 2005, 56). از دیدگاه زرکش، فضاهای میانی، یکی از گونه‌های مکان‌های معماری هستند که همراه با اندازه‌نمایی از محدودکننده‌های مادی تعریف می‌گردند. میزان این محدودکننده‌ها به واسطه فضای نیمه‌باز مشخص می‌شود (Zarkesh 2011, 92). این فضا، وجوه و حدود مخصوصی دارد و زمینه‌ای برای یکی از راه‌های زندگی آدمی و جواب آن به بعضی از خواسته‌ها و نیازهای او است (Zarkesh 2011, 92).

۳-۱- مشربیه‌ها

واژه مشربیه از ریشه واژه شَرَب گرفته شده است به معنای مکانی برای قراردادن کوزه‌های آب است. از طرف دیگر باوری وجود دارد که این واژه توسط افراد غیرعرب و تغییر یافته واژه مشرفیه است که به معنای اشراف داشتن و یا مکانی برای دیدن و نظاره کردن است (Mohamed 2015, 3). برخی این کلمه را معادل مشربیه در مصر و عربستان، روشنا در هند و شناسیل یا شناسیر در عراق می‌دانند که با وجود تفاوت‌های کالبدی، عموماً کارکرد یکسانی دارند (Mohamed 2015, 5). از نگاه حسن فتحی، مشربیه، فضای پیش‌آمده و طره‌دار با گشودگی مشبک بوده که با ستون یا نرده‌هایی با مقطع دایره محافظت می‌شوند و غالباً الگوی هندسی زیبا و پیچیده‌ای دارند (Fathy 2018, 69). محمد در کتاب هنرهای سنتی مشربیه، مشربیه را جایی برای ایجاد فضای خصوصی و محافظت از مردم در برابر شرایط آب و هوایی در اقلیم گرم و خشک منشا این عنصر معرفی می‌کند. همچنین

اتصال و انفصال و نظم‌دهنده به تمامیت معماری به طور همزمان است. اجزای مفصل باید در محل آن دگرگونی یابند تا در اندازه یکدیگر شده و به تعادل برسند از نتایج پژوهش است. عینی‌فر و مطلق (Einifar and Aliniay 2014) به مطالعه بالکن‌های معاصر در سه مجموعه مسکونی تهران پرداخته‌اند. در این پژوهش به مساله سرعت ساخت‌وساز آپارتمان‌ها به عنوان عامل موثر بر کاهش توجه به فضاهای میانی اشاره داشته و اهمیت سلسله‌مراتب از ورودی تا بالکن‌ها را بررسی نموده‌اند. در نهایت توجه به کارکردهای ثانویه و چندگانه این فضاها، نقش طبقه اجتماعی ساکنان و ارتباط با فضای مجاور عامل موثر بر کیفیت فضای میانی محسوب می‌گردد. ساسانی و همکاران (Sasani et al. 2016)، به فضای میانی به عنوان اتصال‌دهنده عرصه درون و بیرون در مجتمع‌های مسکونی شیراز اشاره داشته‌اند. در این راستا به مفاهیم محرمیت، قلمرو، هویت، امنیت و تعامل اجتماعی دست یافتند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رابطه‌ای مستقیم میان متغیر کیفیت فضاهای میانی و کیفیت‌های انسانی- محیطی وجود دارد. راهب و نظری (Raheb and Nazari 2017) افزایش تقاضا برای مسکن، گسترش شهرنشینی و به تبع آن، افزایش ارزش اقتصادی زمین را عامل اهمیت فضاهای بسته نسبت به باز و نیمه‌باز می‌دانند. همین از دست رفتن فضاهای نیمه‌باز در زندگی معاصر نیز عامل به خطر افتادن سلامت روان انسان‌ها گشته است. آن‌ها در این راستا به بررسی ۳۰ نمونه از خانه‌های شهر تهران پرداختند. در نتیجه عدم وجود حریم شخصی و شکل‌گیری نامناسب فضا را اصلی‌ترین عوامل نامطلوب بودن فضاهای میانی و اشراف به محیط اطراف را اصلی‌ترین عامل مطلوبیت آن‌ها عنوان کردند. رنجبر و ملکی (Ranjbar Kermani and Maleki 2017)، در پژوهشی متفاوت، تعریف دیگری از فضای میانی ارائه داده‌اند و آن را به عنوان یک الگو کهن سامان‌دهی فضایی در معماری آرامگاه و کوشک‌های میانی باغ در نظر گرفته‌اند. در این پژوهش، فضای میانی که اصل و اساس شکل‌گیری بنا و عامل تاکید بر درون بوده‌اند، را فضایی در وسط ساختمان می‌دانند که اسباب سامان‌دهی فضایی و پویایی و پیوستگی در معماری ایرانی محسوب می‌شده است.

۳. مبانی نظری پژوهش

در کتاب "خانه، فرهنگ و معماری" به اصل اشاره شده است که همیشه ایجاد ساختمان در معماری ایران بر مبنای ترکیب سه الگوی فضای نیمه‌باز، باز و بسته شکل گرفته است (Haeri 2009, 117). بنابراین چگونگی ارتباط فضای بیرون و درون یکی از اصول معماری ایران است (Grutter 2007). در واقع فضاهای نیمه‌باز جزء جدانشدنی از معماری ایران بوده که فراتر از ارتقا، ارتباط معماری با طبیعت؛ وجوه گوناگون فرهنگی، اقلیمی، کالبدی،

اندرون (Dehkhoda 1998) و در فرهنگ عمید و معین هم به معنای میان چیزی یا جایی و داخل آمده است. فضای درونی، فضایی است خصوصی که توسط اجزایی از آن چه که در بیرون قرار دارد محافظت می‌شود (Einifar and Aliniay Motlagh 2014, 57). بنابراین اندرون به معنای جدا شدن از هرآنچه که خارج از آن است معنا می‌شود (Sadyneshad 2016). در پژوهش حاضر فضای درون، هسته و جوهر فضای زیستی خصوصی معنا شده است، آن‌چه که فضای زندگی خصوصی را تشکیل می‌دهد و به واسطه فضاهای میانی با بیرون و فضای عمومی پیوند دارد. لغت بیرون نیز در برابر و ضد درون و خارج از آن یا وجه ظاهری چیزی معنا می‌شود (Dehkhoda 1998). فضای بیرون شامل فضای باز کنترل‌نشده می‌شود که دارای وجه عمومی نیز می‌باشد. این فضا منبع دریافت نور، تهویه و دید و منظر برای فضای درونی تلقی شده که به واسطه فضاهای میانی با آن ارتباط برقرار می‌کند. به طور کلی بالکن‌ها یا فضاهای نیمه‌باز، از طریق برقراری نسبتی میان دو فضای بیرون (باز) و درون (بسته) و در طی سلسله‌مراتب میان این دو شکل گرفته‌اند، این نسبت‌ها می‌تواند از نوع همجواری، اتصال، مفصل، پیوند و ارتباط باشد.^۱

۳-۴- معنادهی به فضای میانی خانه و شاخص‌های آن

به طور خلاصه، در فرهنگ لغت معین واژه معنا، رسم‌الخط فارسی واژه معنی بیان شده است که به مفهوم، قصدشده، مقصود، حقیقت، کنه، باطن و مراد هر چیز اشاره دارد. که در برابر واژه‌هایی همچون لفظ و مصداق قرار دارد. در فرهنگ لغت آکسفورد نیز در تعریف معنا آن را ویژگی یا نتیجه یا کیفیتی تعریف می‌کند که از یک منبع همچون رفتار یا فکر نتیجه می‌شود (Oxford 2007, 951). اصولاً معنا جنبه محتوایی یک پدیده است که جنبه فرمال و ظاهری آن را تکمیل می‌کند. در این تعریف، اگر پایه‌های شکل‌گیری حیات در فضاهای زیستی شامل ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و معنایی باشد، عامل معنایی محیط جزوی انکارنشده از حیات‌مندی آن خواهد بود. این مفهوم در تمدن اسلامی و تمدن غربی، دارای تفاوت‌ها و شباهت‌هایی بوده که متناسب با جهان‌بینی این دو تمدن تعریف شده است؛ و بیان آن از حوزه پژوهش حاضر خارج است. اما آن‌چه که مهم می‌نماید بیان اهمیت جایگاه معنا و خلق آن در زندگی آدمی است همان چیزی که آموس راپاپورت از آن به عنوان عامل تضاد میان فضاهای انسانی و غیر انسانی یاد می‌کند (Rapoport 1977). از دیدگاه او، مشاهده رفتارها، مصاحبه، پرسش‌نامه و غیره، نظم‌ها و الگوهایی را دنبال می‌کنند که نشان می‌دهند مردم فضای پیرامونشان را چگونه می‌بینند، ارزیابی می‌کنند، یا در مورد آن به چه علاقه‌مندند و چه رفتارهایی آگاهانه به نظر می‌رسد (Rapoport 1969). عناصر توصیفی و ارزیابی‌کننده مردم که به روشنی برای آن‌ها معنی دارد،

مشربیه دارای تاثیر سایه‌اندازی بر گذر و ایجاد پناهگاهی برای مردم گذر نیز قلمداد می‌کند (Mohamed 2015, 5). مشربیه پنج عملکرد اصلی دارد که الگوهای مختلف آن برای تامین شرایط گوناگون نیازمند تاکید بر یک یا چند عملکرد از این انواع است: ۱. مهار نور عبوری؛ ۲. مهار جریان هوا؛ ۳. کاهش دمای هوای جاری؛ ۴. افزایش رطوبت هوای جاری و ۵. تامین حریمیت. هر مشربیه‌ای به منظور برآوردن برخی یا همه این عملکردها طراحی می‌شود (Fathy 2018, 69). مشربیه یا شناسیرها به عنوان پوسته دوم نما و تنظیم‌کننده نور کاربرد دارند که از تبادل سریع حرارت جلوگیری می‌کند. همچنین از طریق ایجاد سایه روی بازشوها و بدنه‌ها به کاهش حرارت فضای داخلی کمک می‌نماید (Hedayat and Eshtrati 2016, 48). یحیی وزیری در کتاب مرسومه العماره الاسلامیه، یکی از کارکردهای مشربیه را به ایجاد فضایی برای بانوان و نگاه کردن به اتفاقات خیابان بدون دیده شدن ذکر می‌کند. جان فنی نیز در کتاب جادوی مشربیه به عملکرد سایه‌اندازی و سایه‌سازی ضمن ایجاد حریم خصوصی اشاره کرده است. او تاکید می‌کند که این عنصر معماری توانسته عملکرد (محفوظ بودن حریم خانواده) و ظاهر خود (نقوش هندسی ساده) را از قرآن استخراج کند (Feeney 2014).

۳-۲- بالکن‌های معاصر

در این بین، بالکن‌های معاصر، به عنوان فضاهای میانی آپارتمان‌ها تلقی می‌شوند که ارتباط بصری و کارکردی میان فضاهای بیرونی، خیابان‌های اطراف و فضای داخلی را برقرار می‌سازند (Einifar and Aliniay Motlagh 2014, 60) و کارکردهایی همچون فضای نگهداری از وسایل، قراردادن بخشی از تاسیسات همچون کولر، پکیج و غیره، خشک کردن لباس‌ها، در بعضی موارد نشستن و بهره بردن از هوای تازه، نور آفتاب، دیدن مناظر و اتفاقات بیرون، رفت و آمدهای خیابان و غیره نام برد. در فرهنگ واژگان فرانسوی، بالکن، معادل طارمی و نرده معنا شده است (Parsayar 2009). در فرهنگ لغت دهخدا، بالکن، پیش‌آمدگی مقابل اتاق‌ها در طبقه دوم تعریف شده است. این فضا، عرض کمی داشته و سایبانی برای طبقه پایین‌تر محسوب می‌شود (Dehkhoda 1998). بالکن در فرهنگ مهرازی نیز معادل ایوانبیا عرض کوچک است. همچنین بالکن می‌تواند معادل ایوانچه‌ای در طبقات فوقانی ساختمان تعریف شود (Falahfar and Dehghani 2010). بالکن فضای نیمه‌بازی است که متاسفانه در شمار فراوانی از خانه‌های امروزه حذف شده که می‌تواند به دلیل هزینه فراوان ساخت و یا الزامات و استانداردها یا محدودیت‌های فضای زندگی باشد.

۳-۳- تعامل بیرون و درون

لغت درون، در فرهنگ دهخدا به معنای ضد برون یا

جداره‌ها، هندسه، محافظت از عوامل اقلیمی و نیز نحوه دسترسی شامل این حوزه می‌شود.

– **عوامل اجتماعی، تاریخی و فرهنگی:** هنجارهای موجود در جامعه، آداب و رسوم، سنت‌ها، دین و مذهب، پیشینه تاریخی، فرهنگ، محرمیت، مالکیت، خلوت، ارتباطات و غیره از جمله عوامل اجتماعی موثر بر معنادهی فضای میانی و تعریف‌کننده آن هستند.

– **عوامل کارکردی و عملکردی:** انتظام قلمروهای عملکردی، سلسله‌مراتبی از دسترسی، سازماندهی فضایی، استفاده از یک فضا، نسبت ارتباط کاربردی فضاهای مجاور، ارتباط فضاهای بیرون و درون را تعریف می‌کند (Behrouz 2016; Einifar and Aliniy Motlagh 2014, 58; Esmacili 2020). همچنین چندعملکردی بودن فضا نیز بر کیفیت آن موثر است (Toloo Del and Sadat 2017, 49).

– **عوامل ادراکی، معنایی، دریافتی و شناختی:** این عامل به دریافتهای ذهن انسان از فضای زیستن، ادراکی از زمین، آسمان، تعاملات بصری، تناسبات، تعلق خاطر، مقیاس انسانی و یا جدایی از او، دید و منظر و هویت‌های مکانی مربوط است. که موضوعی کاملاً ذهنی است (Einifar and Aliniy Motlagh 2014, 58; Behrouz 2016; Esmacili 2020).

در این رابطه از طریق بررسی دیدگاه نظریه‌پردازان، مفاهیمی استخراج گردید که در جدول ۱ بیان خواهند شد:

جدول ۱: مفاهیم موثر بر معنادهی در زندگی در فضاهای میانی خانه

عوامل معنادهی	نظریه‌پرداز	عوامل معنادهی	نظریه‌پرداز
مرزها معرف رابطه بین ساکنان و محیط بیرون	بورک من (۱۹۹۵)	وحدت اجتماعی	آلمتن (Altman 2003)
انعطاف و نفوذ پذیری حد مرزی	لوین (۱۹۶۳)	قلمروگرایی	الکساندر (Alexander 2009)
تعامل درون و بیرون؛ درک معنای سکونت	نوربرگ شولتز (Norberg-Schulz 2013)	دوگانگی بین درون و بیرون مبنای درک فضا	بولنوف (۱۹۶۳) (Einifar and Aliniy Motlagh 2014)
هویت و اجتماع‌پذیری	ورنر (۱۹۸۵)	حس قلمرو	نیومن (Newman 1972)
تنوع کالبدی، خوانایی و تعاملات	جیکوبز (Jacobs 2017)	امنیت و مراقبت	دونالد (۲۰۰۵) (Mac Donald et al. 2005)
انعطاف‌پذیری، خوانایی، نفوذپذیری، ایمنی و امنیت، قابلیت زیستن	گلکار (۲۰۰۷)	پاسخ به نیاز ارتباطی ساکنان، تعاملات اجتماعی، حضور فعال	پاکزاد (Pakzad 2007)
تعریف کردن ارتباط ساکنین	بنز (۱۹۷۰)	امنیت، سازگاری، خوانایی	لینچ (Lynch 2015)
امنیت، حس قلمرو و روابط اجتماعی	گل (Gehl 2013)	کاهش جرم، روابط همسایگی	لنگ (Lang 2005)
هم این و هم آن، و ابهام	دریدا	مراقبت ساکنین، زندگی اجتماعی	توسلی (Tavassoli 1997)
نه جدایی و نه ارتباط	پوزنر (۱۹۷۶)	ایمنی و امنیت، هویت کالبدی	لاندری (۲۰۰۰) (Landry 2000)
امنیت	دادپور (۲۰۱۰)	سرزندگی	بحرینی (Bahreini 1999)

و تأثیر عوامل گوناگون بر آن، ماهیت پژوهش حاضر، کیفی است. روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی و فرآیند انجام

تاکیدکننده بر جنبه‌های موثر و تداعی‌کننده فضا است (Rapoport 2013, 17). اما اغلب طراحان با واژه‌های ادراکی از آن یاد می‌کنند که نشان از تمایز بین معانی طراحان و استفاده‌کنندگان است. در حقیقت معنی از نگاه استفاده‌کننده در مطالعه روابط متقابل بین انسان و محیط نادیده انگاشته و مورد غفلت قرار گرفته‌است (Rapoport 2013, 39). از نگاه کریستین نوربرگ شولتز نیز امروزه به نقطه‌ای رسیده‌ایم که ما انسان‌ها دیگر نمی‌توانیم از حس فراگیر ناآرامی و آشوب ناشی از واضح نبودن معانی چشم‌پوشی کنیم. از ویژگی‌های شرایط کنونی از دست رفتن مکان است (Norberg-Schulz 2012, 35). همان‌طور که راپاپورت بیان می‌کند، در جهان سوم و در دوره معاصر، تناقضی آشکار میان خانه با زمینه آن وجود دارد (Rapoport 2013, 136). بنابراین مساله معنا و معنادهی به فضای زندگی (خانه) از اهمیت فراوانی در دوره معاصر برخوردار است. بر این اساس می‌توان اذعان داشت که عوامل متعددی بر معنادهی به زندگی در خانه با تأکید بر فضاهای میانی، می‌توانند موثر باشند:

– **عوامل کالبدی، فیزیکی و محیطی:** می‌توان به انتظامی بصری یا کالبدی، برابری و تعامل در فضاهای بسته و باز، ساختار مرزبندی کالبدی اشاره کرد (Einifar and Aghalatif 2011). همچنین فرم، جداره، کف و سقف، مصالح، نسبت فضای باز شو به فضای بسته در

۴. روش تحقیق

به دلیل اعتقاد به چند وجهی بودن موضوعاتی از این دست

تفصیل بوده که بتوان عوامل اصلی پرسش‌های پژوهش را از میان آن‌ها به دست آورد. داده‌های اولیه برای شناسایی مفاهیم اصلی به واسطه نمونه‌گیری باز به دست آمدند که کلیت ویژگی‌های^۴ مفاهیم را نشان می‌دادند. پس از آن، نمونه‌گیری رابطه‌ای و گونه‌ای، به دنبال یافتن وسعت و ابعاد^۵ هر ویژگی (کشف دامنه تغییرپذیری) انجام پذیرفت که مرحله کدگذاری محوری را ایجاد نمود. در نهایت به منظور پر شدن خلا موجود در نظریه به دست آمده، پالایش و یکپارچگی آن و انجام کدگذاری گزینشی، بار دیگر نمونه‌گیری نظری با محوریت معنادهی انجام شد که به آن نمونه‌گیری افتراقی می‌گویند. هدف از انجام این کار، تحلیل، درک معنا و ماهیت رابطه میان متغیرهاست. علاوه بر این معیارهایی متناسب با استفاده، نیاز و خواسته ساکنان از فضای میانی با توجه به زندگی معاصر در خانه بر معیارهای قبلی افزوده شد. در ادامه مفاهیم استخراج شده به مقولاتی انتزاعی‌تر همچون سرگروه دسته‌ای از مفاهیم تقسیم می‌شوند، این مقولات به رسیدن به نظریه و فهم چگونگی ارتباط میان اجزاء پژوهش کمک خواهد کرد.

۵. بررسی عوامل معنادهی به زندگی در مشربیه‌ها

از طریق تحلیل و بررسی پیشینه تحقیق پیرامون مشربیه‌ها با نگاه متخصصان معماری، به عنوان فضای ارتباط‌دهنده درون و بیرون، مفاهیم و مقولاتی حاصل شد که در جدول ۲ ارائه گردیده است:

کار توصیفی - تحلیلی با استفاده از مطالعه منابع مکتوب و دیدگاه نظریه‌پردازان در این زمینه و شیوه پیمایش میدانی به منظور کسب اطلاعات غنی از ساکنان خانه می‌باشد. همچنین شیوه تفسیر و تحلیل داده‌ها بر اساس نظریه داده بنیاد^۲ است چرا که هدف توصیف، تفسیر و تحلیل تجربه ساکنان از زندگی در فضاهای میانی می‌باشد. در این پژوهش سعی خواهد شد تا با جمع‌آوری اطلاعات بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای، مشاهده میدانی و مصاحبه عمیق با ساکنان، ارائه پرسش‌نامه‌های نیمه‌ساختاریافته به آن‌ها و حضور در فضا در کنار بررسی و یافتن اصول معنادهی به فضای میانی با تاکید بر مشربیه‌ها پیرامون مبانی نظری پژوهش مورد نظر، اطلاعاتی حاصل گردد. در وهله اول با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، شاخص‌هایی در رابطه با موضوع فضاهای میانی، بالکن‌های معاصر و مشربیه‌ها و جایگاه معماری این فضاها بر معنادهی به آن‌ها و تاثیر بر زندگی ساکنان خانه، پارامترهای تأثیرگذار بر آن از دیدگاه نظریه‌پردازان و پیشینه پژوهش‌های انجام شده در این رابطه استخراج گردید. سپس به واسطه حضور در فضا و انجام مصاحبه با ساکنان، شاخص‌های کمی و کیفی به دست آمده آزموده، اولویت‌بندی و شاخص‌های جدید تبیین شد. لازم به ذکر است اعتبار محتوایی پرسش‌ها و یافتن زیرمعیارها از طریق مصاحبه با اساتید و رجوع به خبرگان قبل از ارائه پرسش‌ها به ساکنان توسط متخصصان حوزه معماری (۵ نفر از اساتید دکتری معماری) تامین گشت. این داده‌ها تماماً کیفی و با

جدول ۲: مفاهیم و مقولات پیرامون عوامل کیفیت بخش مشربیه

درجه کیفی	مفاهیم اشاره‌شده به ویژگی‌های مربوط به مشربیه	مقولات فرعی	مقولات اصلی	زمینه
۴.۲	ایجاد تنوع در فضاهای زیستی متناسب با نیاز کاربر/ رعایت تناسب و مقیاس انسانی از طریق پایین نشستن سقف و بالا بردن کف در محل مشربیه/ غنا بخشی به معماری/ هویت‌بخشی به فضای زیستی/ ایجاد تعادل منعطف میان فضای باز و بسته/ ایجاد جزئیات در تزئینات/ استفاده از تزئینات هندسی/ وجود اجزا در کنار ساخت یک کل واحد	فرم شکل رنگ	زیبایی شناسی	
۴.۲	تنظیم میزان و شدت نور طبیعی/ تهویه طبیعی محیط/ جلوگیری از تبادل سریع حرارت/ کاهش مصرف انرژی/ هدایت باد به سمت داخل	نور تهویه حرارت	اقلیم	معماری کالبدی
۴	قابلیت تعمیر و جایگزینی/ در دسترس بودن مصالح/ کاهش هزینه ساخت/ متناسب با اقلیم، بوم و طبیعت پیرامون	مصالح بومی همساز با اقلیم مصالح طبیعی	مصالح	
۳.۸	کاهش احتمال سرقت/ نمایان نبودن درون خانه/ عدم امکان عبور در صورت بسته بودن	امن بودن امنیت فیزیکی	امنیت	
۴	انعطاف پذیری/ تحت کنترل بودن/ در هم تنیدگی اجزا/ فراتر از اتصال ساده، ارتباطی پیوندمانند	فرم عملکرد	درون و بیرون	

زمینه	مقولات اصلی	مقولات فرعی	مفاهیم اشاره شده به ویژگی‌های مربوط به مشربیه	درجه کیفی
معماری	انعطاف پذیری	عملکرد تغییر فرم	عملکردهای چندگانه/ قابلیت اتصال به فضای درون/ افزایش مساحت بصری فضای درونی/ گشودگی فضای درون به بیرون/ امکان تغییر از حالت باز به نیمه‌باز، بسته	۴
	سلسله مراتب	دسترسی فضایی عملکردی	قرارگیری در مجاورت درون درون/ عبور از فضای باز، نیمه‌باز و بسته درون تا بیرون/ رعایت ترتیب فضایی عملکردها بر اساس حریمیت، حضور مهمان، مسیرهای عبور افراد و حرمت فضای خصوصی خانواده/ حفظ شأن فضای خصوصی و فضای عمومی	۴.۲
معماری اجتماعی و معنایی	محریمیت تعاملات اجتماعی مذهب	دید از درون به بیرون	مفصل بودن/ رعایت فضای بیرون بیرون و درون درون/ امکان کنترل نسبت درون و بیرون/ تامین روابط اجتماعی همسایگی در صورت نیاز/ تامین ارتباط بصری متناسب با کاربر/ تناسب با ویژگی‌های شرعی و عرفی جامعه/ تزیینات سبب کاهش دید به درون	۵
	لذت بخشی	جسمی- آسایش روانی- آرامش	کنترل نور، جریان هوا، دمای توسط کاربر/ ایجاد سکویی برای نشستن و نظاره کردن/ امکان کنترل نسبت درون و بیرون/ ایجاد فضایی با مقیاس انسانی جهت تعامل/ همساز با اعتقادات و عرف جامعه	۴.۲
	تعلق خاطر	تمایز ارزش‌های معنایی	تمایل به بازگشت به فضا/ دل‌تنگی/ انجام حداکثر امور/ افزایش حضور و استفاده تنیده شده با جریان زندگی	۳.۶
شهری	امنیت	حفاظت شهری	تامین دید از فضای داخلی به فضای شهری/ چشمان ناظر بر محیط	۴
	خوانایی	شاخص بودن تنوع	آدرس دهی درست تر و خوانایی خیابان‌ها/ یافتن موقعیت خود در شهر/ هویت بخشی/ حس تعلق به مجموعه شهری و فضای زیستی/ شاخص کردن بنا در بافت پیرامون	۳.۴
	نمای شهری	مصالح رنگ حجم بنا/ فرم	جلوگیری از یکنواختی در شهر/ ایجاد تنوع بصری	۳.۸

معیارها به واسطه صحبت با ساکنان خانه‌ها دسته‌بندی شده است. در نهایت هشت ویژگی اصلی در هر گونه از بالکن توسط ساکنان درجه‌بندی کیفی می‌گردد.

۶-۱- معرفی زمینه پژوهش میدانی

به منظور بررسی میدانی پژوهش، شهر کرمانشاه و بافت جدید آن به عنوان نمونه‌ای از معماری معاصر و روند ساختمان‌سازی انتخاب شد. چراکه در وهله اول به عنوان محدوده زندگی محقق، از طرفی تامین کننده شناخت بهتر از سبک زندگی مردم و امکان برقراری ارتباط مناسب‌تر با آن‌ها بوده و از طرف دیگر نیاز به انجام پژوهش‌های کیفی در این منطقه احساس می‌شود. از میان سه ناحیه اصلی زندگی (بافت قدیم، میانی و جدید)، بافت جدید به عنوان نماینده روند ساخت و سازهای نو و محمل اصلی ناسازگاری‌ها در ارتباط با فضای میانی انتخاب شد. در این راستا و برای تقرب به نتایج نزدیک به واقعیت، ۱۶ خانواده

بنابر جدول ۲؛ کیفیت‌های معنادهی به مشربیه از نگاه متخصصان معماری بر اساس ساکنان و نوع زندگی آن‌ها، با تاکید بر وجوه اجتماعی آن در اولویت نسبت به دیگر مقولات اصلی قرار دارد. لازم به ذکر است که از این داده‌ها، اهمیت وجه شهری فضای میانی نیز حاصل می‌شود چرا که در اغلب تحقیقات میدانی به نقش این فضا در رابطه با درون پرداخته شده است. اعداد اختصاص یافته به تمامی شاخص‌ها بالاتر از میانگین کیفیت بوده که نشان از پاسخ هماهنگ عناصر مشربیه به تمامی نیازها در زمان خود می‌باشد.

۶. مطالعه و بررسی جایگاه فضاهای میانی

در این بخش ابتدا موردهای مطالعاتی و زمینه پژوهش بیان شده و چهار دسته از اصلی‌ترین بالکن‌های معاصر معرفی می‌گردند. سپس هر یک از بالکن‌ها بر اساس معیارهای به دست آمده مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. این

۱.۵۰ متر در ۴ متر. گروه سوم، بالکن‌های نیمه‌بسته هستند که در درون بنا واقع شده‌اند و از دو جهت با فضای درون و دو جهت با فضای بیرون در ارتباطند. لازم به ذکر است که یکی از جبهه‌های رو به بیرون با مشبک نیمه‌مسدود شده است. این فضای میانی با فضای نهارخوری و پذیرایی در ارتباط است و در جبهه رو به جنوب واقع شده است؛ ۱.۴۰ متر در ۲.۷۰ متر. گروه چهارم، بالکن‌های بسته هستند که در درون بنا واقع شده‌اند و از سه جهت با فضای درون و یک جهت با فضای بیرون در ارتباطند. این بالکن‌ها در جبهه رو به جنوب قرار دارند و به فضای پذیرایی هم‌نشین شده‌اند؛ ۱.۶۰ متر در ۱.۴۰ متر. می‌توان چنین عنوان کرد که بر اساس شاخص‌های شناسایی شده برای مشربیه‌ها بر اساس دیدگاه متخصصان، بالکن‌های دسته دوم، سوم و چهارم بر اساس چگونگی الگوی ارتباط با محیط درون و بیرون در این مرحله می‌توانند نزدیک‌تر به مشربیه‌ها باشند. همچنین بالکن‌های باز به منظور کشف تفاوت‌ها با دیگر بالکن‌ها انتخاب شدند که بر اساس تدقیق در معیارهای ساکنان وجوه تمایز در ادامه نمایان می‌شود.

۶-۲- جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها

بالکن‌های موجود در پژوهش بر اساس دو پارامتر اصلی انتخاب شدند؛ نخست، کسب حداکثر تنوع در چگونگی نسبت درون و بیرون با توجه به موارد موجود، سپس، کسب دامنه حداکثری از ابعاد معنادهی و معیارهای آن از نگاه ساکنان و در نهایت وجوه اشتراک میان آن‌ها با مشربیه‌ها در مقولات مختلف. در ادامه پرسش‌های نیمه‌ساختاریافته از ساکنان پرسیده شد؛ در جدول ۳ کدهای توصیفی ساکنان که نشان از نظریه‌های شخصی آن‌ها در این زمینه را دارد بیان شده‌است.

(۶۰ نفر) به عنوان نماینده ۱۶ نمونه از بالکن‌ها در قالب چهار دسته اصلی مورد مطالعه انتخاب شدند. وجه موثر در انتخاب این خانواده‌ها، تنوع در بالکن‌های معاصر خانه‌های ایشان، به منظور حصول حداکثر تنوع در ارتباط درون و بیرون و سطح تحصیلی همگن و دارا بودن قشر اجتماعی متوسط بود. می‌توان گفت در مجموع ۵۹ درصد افراد زن، ۳۰ درصد مرد و ۱۱ درصد فرزندان ساکن خانه‌های متعلق به بالکن‌های انتخابی هستند که با همگی آن‌ها از طریق پرسش‌نامه نیمه‌ساختاریافته گفتگو شد. میزان تحصیلات از میان ۲۸ بزرگسال، ۳ درصد دیپلم و زیر دیپلم، ۷۵ درصد کارشناسی و ۲۲ درصد دازای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر بودند. لازم به ذکر است که تمامی ساکنان از قشر اجتماعی متوسط (طبقه کارمند) انتخاب شدند تا از تاثیرات ناخواسته این عامل مداخله‌گر (عامل اقتصادی) بر نتایج پژوهش کاسته شود. تمامی خانواده‌ها از جمعیت بین ۳ تا ۵ نفر برخوردار بودند. در ضمن نگارنده ساعاتی از روز را به مشاهده غیرمستقیم بالکن‌ها پرداخت. بر این اساس در حدود ۸۷ درصد استفاده‌کنندگان از فضای میانی بالکن را خانم‌ها در گروه سنی ۳۰ تا ۵۰ سال تشکیل می‌دهند. که نشان از اهمیت نقش نیازهای آن‌ها در تعریف این فضا است. بالکن‌های انتخابی از مجتمع‌های مسکونی بین ۴ تا ۸ طبقه (میانی) به سبب تنوع در نوع ارتباط با فضای بیرون و درون خود در چهار دسته اصلی مورد بررسی قرار گرفتند؛

گروه اول، شامل بالکن‌های باز بوده که از بنای مجاور خود بیرون زده و از یک طرف با درون و از سه طرف با بیرون در ارتباطند. این بالکن‌ها به فضای خواب متصل هستند و در جبهه رو به شمال ساختمان قرار دارند؛ ۱.۳۰ متر در ۱.۷۰ متر. گروه دوم، شامل بالکن‌های نیمه‌باز بودند که در درون بنا واقع شده و از دو جهت با فضای بیرون و از دو جهت با فضای درون مرتبط هستند. این بالکن‌ها با فضای پذیرایی و آشپزخانه در ارتباطند و در جبهه رو به شمال قرار دارند؛

جدول ۳: کدهای حاصل از تحلیل پرسش‌نامه ساکنان خانه

عوامل موثر بر کیفیت زندگی	کدهای توصیفی ساکنان خانه/ مفاهیم معنادهی به بالکن
عوامل کالبدی	مساحت کافی - تناسب مناسب عملکردهای مختلف - ارتفاع انسانی - داشتن سقف - داشتن جان‌پناه بدون منفذ و یا با منافذ کوچک - حفاظت از عوامل اقلیمی (باد - باران - برف - آلودگی - تابش) - کف غیر لغزنده - قابلیت شستشوی مصالح - شیب‌بندی مناسب برای خروج آب - دسترسی مطلوب به بالکن - ارتباط مناسب با فضای درون - در مجاورت آشپزخانه بودن - در مجاورت پذیرایی بودن.
عوامل عملکردی	کباب درست کردن - رخت پهن کردن - شستن لوازم منزل - گلکاری و تعویض گلدان‌ها - سبزی شستن - خشک کردن مواد غذایی - سیگار کشیدن - قرار دادن وسایل اضافی منزل - قرار دادن کولر - پختن نذورات در بالکن‌های بزرگ‌تر - اطلاع از آب و هوا - دیدن آسمان - اطلاع از اتفاقات خیابان - تعامل با رخدادهای - گذاشتن یک صندلی و لذت بردن از فضای باز - دیدن شهر - نبود وسایل اضافه.
عوامل اجتماعی	مذهب و دین - دیده نشدن از خیابان - دیده نشدن از خانه‌های رو به رو - عرف و فرهنگ - دیده نشدن وسایل و لباس‌ها.
عوامل معنایی	محرمیت - مرز میان فضای خصوصی و عمومی - لذت بردن از فضا - مرتبط بودن با فضای درونی - امکان نشستن در کنار خانواده - تعلق خاطر - خاطرات خوب - ملاقات با دوستان - لایه‌های نه درون و نه بیرون.

فعالیت‌های مردم، می‌تواند به رشد فردی انسان کمک نماید (Lang 2005, 187). برقراری تعاملات اجتماعی با افراد جامعه در آزاد شدن انسان‌ها از فشارهای روانی زندگی امروز بسیار مؤثر است (Toloo Del and Sadat 2017, 53). طبق نظر دورکیم اگر جامعه‌ای از همبستگی اجتماعی محکمی برخوردار باشد، اعضای آن جامعه همراهی بیش‌تری با هنجارها و ارزش‌ها خواهند داشت (Durkheim 2008, 62).

۶-۲-۴- لذت‌بخشی

داده‌های خوشایندی که محیط برای حواس گوناگون انسان عرضه می‌کند (Gehl 2013, 187). فراهم‌شدن امکان درگیر شدن تمامی حواس انسانی به شیوه مثبت و تجربه‌عنصری که جریان زندگی را تداعی می‌کنند مانند بوها، صداها و غیره در لذت‌بخش شدن محیط موثرند (Jacobs 2017, 37; Gehl 2013, 139).

آسایش: تأمین آسایش جسمی افراد در یک فضا، احتمال تمایل آن‌ها به بودن و ماندن در آن فضا را افزایش می‌دهد (Gehl 2013, 15). یکی از مهم‌ترین عوامل موثر در فراهم آمدن آسایش جسم، قرارگیری در محدوده‌های دمایی و رطوبتی‌ای است که جسم انسان تحمل آن را دارد (Ghiabaklou 2012, 114).

آرامش: مربوط به شرایط روان و آسودگی خاطر است. رسیدن به آسودگی، دوری از هرج و مرج و ازدحام از عوامل موثر بر آرامش است (Oskui and Zadeh Mehdi 2018, 51). قابلیت درک و خوانایی فضا، مرتبط بودن با محیط طبیعی و فضای باز، ترجمان کالبدی اعتقادات مردم و تلطیف فضا، سبب افزایش آسودگی خاطر افراد در فضا می‌شود (Nikbakht et al. 2016, 79; Mehdi Zadeh 2011, 41).

۶-۲-۵- تعلق خاطر و هویت

زمانی میان فرد و فضای زندگی او ارتباط و تعلق خاطر به وجود می‌آید که بتواند شناخت عمیقی نسبت به آن، امکان تشخیص آن و تمایز آن از دیگر محیط‌ها را داشته باشد (Ghotbi 2008, 81). هویت مکان، در نتیجه وجوه مشابه و متفاوت یک مکان نسبت به دیگر مکان‌ها است. طرح‌واره‌های ذهنی انسان به عنوان اطلاعاتی از فضا که از قبل وجود داشته بر کیفیت فضا تاثیر گذاشته و آن را دارای ارزش‌های معنایی می‌کند که در آن صورت فضا به مکان تبدیل می‌گردد. بر این اساس در جدول ۴ جایگاه مقولات اصلی به‌دست آمده از نگاه ساکنان بیان می‌گردد.

بنابر کدهای توصیفی در جدول ۳، می‌توان به پنج دسته مقولات اصلی در رابطه با معنادهی به‌بالکن‌ها اشاره کرد اما آن‌چه که از اولویت‌بندی و شرح توضیحات ساکنان به دست آمد آن است که معنای موجود و مورد انتظار آن‌ها از این فضا در اولویت نسبت به دیگر معیارها قرار داشته و نمی‌توان گفت که هر یک از کدهای توصیف‌شده در دسته‌های مختلف، به تنهایی و مجزا از دیگری اسباب تقرب به هدف پژوهش را مرتفع ساخته است. در ادامه این مقولات تعریف می‌شوند:

۶-۲-۱- محافظت

امنیت: احساس امنیت امری ذهنی است و به طیفی از ویژگی‌های شخصیتی افراد تا ویژگی‌های عینی محیط بستگی دارد (Gehl 2015, 106). امنیت، به معنای کاهش زمینه برای وقوع جرم و جنایت است (Jacobs 2017, 34)؛ آن چیزی که جیکوبز در فضای شهری با عنوان چشمان ناظر از آن یاد می‌کند (Jacobs 2017, 34). نیاز به اطمینان از عدم امکان جرم در فضای زیستی که امروزه چگونگی حصول این نیاز در سطح اولیه خود یعنی به حداقل رساندن ارتباط با بیرون باقی مانده است.

ایمنی: ایمنی بیش‌تر ناظر به حفاظت از جسم افراد در برابر حوادث است (Gehl 2013, 91). مصون بودن از آن‌چه که در بیرون قرار دارد و می‌تواند برای انسان خطرساز باشد. کالبد محیط از طریق تأمین امنیت و ایمنی افراد می‌تواند احساس محافظت شدن را ایجاد کند.

۶-۲-۲- خلوت، محرمت و شفافیت

کریستوفر الکساندر بیان می‌کند که در حدود دو سوم از ساکنان خانه علاقه‌ای به استفاده از بالکن‌هایی که زندگی شخصی و حریم در آن‌ها تأمین نشده باشد، ندارند (Alexander 2009). این حریم مفهومی پیچیده است که یقیناً به فرهنگ و زمینه آن وابسته است؛ این که افراد بخواهند چه داده‌هایی از خود را در چه شرایطی به سایرین انتقال دهند (Amini and Nouroozianpour 2014, 101). مراد از آن، کالبد دادن به فضا است که دارای حریم از دو وجه معنا و کالبد باشد به گونه‌ای که فرد در آن به آرامش برسد (Seifan and Mahmoudi 2005, 6).

۶-۲-۳- زندگی و تعاملات اجتماعی

برقراری ارتباط دوطرفه اجتماعی برای جوامع‌گویی به نیازهای انسان به احساس تعلق خاطر به مکان و شرایطی برای رسیدن به چنین منظوری است. علاوه بر آن

جدول ۴: درجه کیفی بالکن‌های مختلف بر اساس تحلیل پرسش‌نامه ساکنان ضمن اشاره به مقولات اصلی

نوع بالکن	پلان بالکن	مقولات اصلی	درجه کیفی از دید ساکنان					
			خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
بالکن باز بیرون زده از بنا سه جهت باز (۴ خانواده- ۱۵ نفر) معدل: ۲.۳۶		محافظت	۳	۷	۴	۱	۰	۱.۸۶
		اشراف و حریمیت	۹	۴	۲	۰	۰	۱.۵۳
		زندگی و تعاملات اجتماعی	۱	۳	۴	۶	۱	۳.۲۰
		لذت‌بخشی	۲	۴	۸	۱	۰	۲.۵۳
		تعلق خاطر	۴	۱۰	۱	۰	۰	۱.۸۰
		تناسبات	۰	۲	۴	۸	۱	۳.۵۳
		دسترسی	۱	۱	۶	۷	۰	۳.۲۶
		حل مسائل اقلیم	۵	۱۰	۰	۰	۰	۱.۶۶
		محافظت	۲	۲	۷	۳	۱	۲.۹۳
		اشراف و حریمیت	۱	۳	۸	۳	۰	۲.۸۶
بالکن نیمه‌باز درون بنا دو جهت باز (۴ خانواده- ۱۵ نفر) معدل: ۲.۶۱		زندگی و تعاملات اجتماعی	۱	۳	۵	۵	۱	۳.۱۳
		لذت‌بخشی	۲	۳	۷	۲	۱	۲.۸۰
		تعلق خاطر	۰	۲	۹	۳	۱	۳.۲
		تناسبات	۲	۸	۵	۰	۰	۲.۲۰
		دسترسی	۲	۵	۶	۲	۰	۲.۵۳
		حل مسائل اقلیم	۴	۸	۲	۰	۰	۱.۷۳
		محافظت	۰	۰	۳	۹	۳	۴
		اشراف و حریمیت	۰	۱	۲	۸	۴	۴
		زندگی و تعاملات اجتماعی	۱	۴	۷	۲	۱	۲.۸۶
		لذت‌بخشی	۰	۰	۱	۱۱	۳	۴.۱۳
بالکن نیمه‌بسته درون بنا یک جهت باز یک جهت مشبک (۴ خانواده- ۱۵ نفر) معدل: ۳.۴۷		تعلق خاطر	۰	۱	۳	۹	۲	۳.۸
		تناسبات	۰	۳	۴	۷	۲	۳.۲۶
		دسترسی	۰	۱	۹	۳	۱	۳.۰۶
		حل مسائل اقلیم	۱	۴	۳	۵	۲	۳.۲۰
		محافظت	۰	۰	۰	۱۲	۳	۴.۲
		اشراف و حریمیت	۰	۱	۳	۹	۲	۳.۸
		زندگی و تعاملات اجتماعی	۲	۴	۶	۲	۱	۲.۷۳
		لذت‌بخشی	۱	۸	۵	۱	۰	۲.۴۰
		تعلق خاطر	۳	۴	۶	۲	۰	۲.۴۶
		تناسبات	۷	۶	۲	۰	۰	۱.۴۶
بالکن بسته درون بنا یک جهت باز (۴ خانواده- ۱۵ نفر) معدل: ۲.۹۳		دسترسی	۱	۶	۸	۰	۰	۲.۴۶
		حل مسائل اقلیم	۰	۴	۵	۶	۰	۳.۱۳

سطح سرزندگی، استفاده و مطلوبیت میان ساکنان بودند.

۷. بحث و تدوین داده‌ها

از میان موارد ذکرشده توسط ساکنان برخی متعلق به ویژگی‌های کیفیت معنادهی به فضای میانی بود که متناسب با نیاز افراد، سطح زندگی، فرهنگ خانوادگی،

بر اساس جدول ۴، ۱۶ مورد بالکن در قالب چهار دسته اصلی و شامل ۶۰ نفر مورد بررسی قرار گرفتند. بر مبنای نتایج پژوهش مفاهیم کیفیت‌های معنایی در فضای میانی شامل توجه به مذهب و عرف در وهله اول، امکان کنترل امور و انعطاف‌پذیری عملکردی بیش‌تر می‌باشد. همچنین فضاهای نیمه‌بسته با میانگین ۳.۴۷ دارای بیش‌ترین

شناخت و اولویت‌بندی عوامل موثر بر این کیفیت در فضای میانی بالکن‌های معاصر می‌پردازیم (شکل ۱).

شغل، طبقه اجتماعی، تعداد افراد خانواده و رویکرد آن‌ها به مفهوم خانه و خانواده متفاوت بود. بر این اساس به

شکل ۱: مقایسه عوامل موثر بر کیفیت فضای میانی از دیدگاه ساکنان در نمونه‌های بررسی شده

این میزان تعاملات اجتماعی و ارتباط با محیط بیرون در تضاد با نیاز حریمیت و محافظت می‌باشد اما در بالکن‌ها با جداره منعطف و نیمه‌باز به دلیل توانایی کنترل نسبت خود و دیگری این مسئله اندکی بهبود یافته است. از طرف دیگر میزان لذت‌بخشی با علاقه به فضا و ایجاد حس تعلق خاطر نیز نسبت مستقیم دارد. حضور گیاهان و سرسبزی و مبلمان در بالکن نیز در مراتب بعدی حائز اهمیت هستند. بنابراین بسته به کالبد فضایی بالکن؛ تناسب آن و نوع ارتباط درون بیرون آن و حس تعلق ساکنان به آن، بالکن به عنوان فضایی بیرونی یا درونی در ذهن افراد تلقی می‌گردد.

۸. نتیجه‌گیری

تغییر در سبک زندگی و لزوم خلق فضاهای میانی به منظور تامین رابطه مناسب میان درون و بیرون از طرفی و نامناسب بودن فضاهای میانی کنونی، نارضایتی از وجوه مختلف آن، عدم غنا در معماری بالکن‌های معاصر و تبدیل شدن آن‌ها به فضاهای بلااستفاده از طرف دیگر زمینه را برای تحقیق در این‌باره فراهم نمود. پژوهش حاضر به منظور دستیابی به نظریه ارتباطی میان مولفه‌های عامل معنادهی در خانه با تاکید بر بالکن‌های معاصر، برای بهبود ارتباط فضای درون و بیرون انجام شد. این نظریه مناسب و هماهنگ با نیازهای ساکنان در ۱۶ نمونه از بالکن‌ها در شهر کرمانشاه و نسبت آن با مشربیه‌ها در زندگی گذشته می‌باشد و شاید در سایر اقلیم‌ها، فرهنگ‌ها و موقعیت‌ها متفاوت از این پژوهش باشد.

بر اساس نتایج تحقیق، مشربیه به عنوان عنصر معماری دارای وجوه مرتبط با خانه، ساکنان آن و شهر به عنوان فضای پیرامونش می‌باشد. این وجوه شامل ویژگی‌های

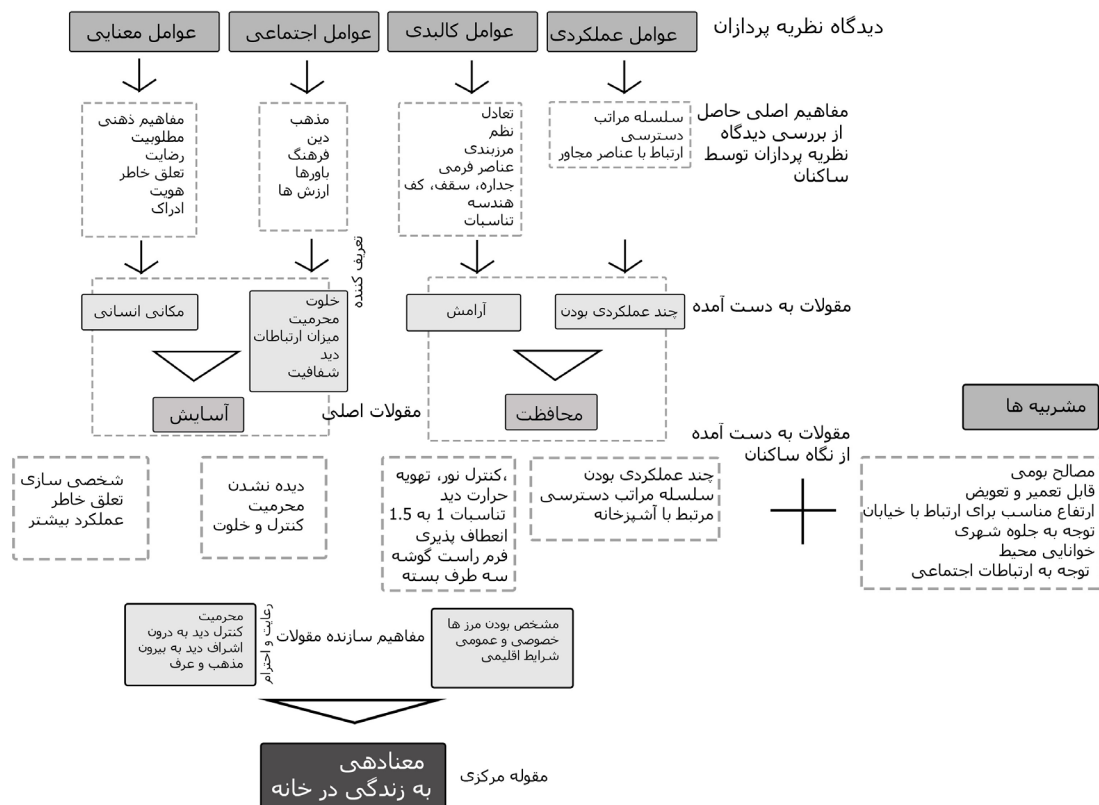
بر اساس داده‌های تحلیل‌شده و در قیاس میان مشربیه‌ها و بالکن‌های معاصر چنین به نظر می‌رسد که علاوه بر موقعیت قرارگیری بالکن‌ها در نسبت با فضای درون و بیرون (وجوه باز و بسته بودن آن) میل به نیمه‌بسته بودن ضمن توانایی کنترل این نسبت و وجود جداره انعطاف‌پذیر سبب افزایش تمایل افراد به بودن و ماندن در بالکن و یکی از عوامل اصلی معنادهی به آن از نگاه ساکنان شده است. امری که مشابه آن در مشربیه‌ها به وفور دیده می‌شود. از طرف دیگر همان‌گونه که از نمودار ۱ پیداست، بالکن‌های نیمه‌بسته از میانگین معنادهی بیش‌تری برخوردار هستند. این در حالی است که معیارها در بالکن‌های نیمه‌باز به یکدیگر نزدیک‌تر بوده و فضای همگن‌تری را ایجاد می‌نماید و بالکن‌های باز کم‌ترین کیفیت‌ها را دارند. همچنین تناسباتی که بتواند منجر به تنوع بالاتر کاربری و در نتیجه استفاده بیش‌تر از فضا گردد تناسبات ۳ به ۲ است که با مقوله انعطاف‌پذیری مشربیه‌ها قرابت بیش‌تری دارد. در واقع این تناسبات از مطلوبیت بیش‌تری برخوردارند چرا که جوابگوی عملکردهای بیش‌تری نسبت به مستطیل با نسبت بیش از ۱ به ۲.۵ هستند. این امر در کنار حل مسائل اقلیمی شامل کنترل میزان نور، باد، حرارت و سرما به واسطه عناصر متحرک یا ثابت در وجوه مرتبط با بیرون بالکن می‌تواند منجر به تقرب به معنای مورد انتظار ساکنان از چنین فضایی همچون مشربیه‌ها شود. در واقع این دو اصل زمینه لازم برای تامین امنیت، حریمیت، اشراف و تعاملات اجتماعی است که خود اسباب حضور بلندمدت افراد در گروه‌های سنی مختلف و ایجاد خاطرات بیش‌تر از یک سمت و از سمت دیگر تامین امنیت معابر شهری به سبب وجود چشمان ناظر در حضور طولانی مدت افراد را فراهم می‌آورد. علاوه بر

معانی شکل گرفته‌اند، یعنی عوامل کالبدی و عملکردی معماری شرط لازم برای حصول به عوامل معنادهی زندگی است و مجموع عوامل معنایی با یکدیگر شرط کافی برای تقرب به مطلوبیت فضا است. اولویت در طراحی فضای میانی با توجه به مذهب و عرف که خود شامل "محرمت"، "مشخص بودن نسبت فضای خصوصی و عمومی" و "توانایی کنترل تعاملات اجتماعی" است و در وهله بعد "محافظت افراد از آن چه که در بیرون قرار دارد" که در صورت احراز این دو مورد زمینه برای "لذت بردن"، "استفاده از جزئیات در تزیینات" و "تناسبات انسانی با تاکید بر نسبت ۳ به ۲" و در نهایت ایجاد "حس تعلق خاطر و دل بستگی به فضا" فراهم می‌شود. لازم به ذکر است که در اغلب موارد "نیاز به تعاملات اجتماعی" فقط در محدوده دید به بیرون خلاصه شده و افراد تمایلی به برقراری دوسویه این رابطه ندارند. در نهایت فضاهای "انعطاف‌پذیر" و "چند عملکردی" با "قابلیت کنترل میزان دید، نور و تهویه" و "سلسله‌مراتب دسترسی به فضای میانی"، فضاهای مطلوب‌تر در بهبود کیفیت معنادهی به زندگی افراد هستند (شکل ۲). استفاده از معماری بومی ایرانی متناسب با نیاز امروز و بازشناسی آن بر اساس شناخت نیازهای ساکنان معاصر، تغییر در الگوهای طراحی بالکن و همچنین ارتقاء فضای موجود از اهداف آتی این تحقیق می‌باشد که نیازمند پژوهش‌های گسترده‌تر است.

کالبدی، عملکردی، اجتماعی و معنایی هستند که هر یک به تنهایی و در ترکیب با دیگری بر معنادهی به فضاهای میانی و ارتقاء کیفیت آن‌ها موثر هستند. در این بین شاخص اصلی ویژگی‌های معنایی شامل محافظت‌کننده بودن، اشراف، محرمت و شفافیت، تعاملات اجتماعی و زندگی، تعلق خاطر و لذت‌بخشی به دست آمدند که یکپارچگی میان پاسخ به تمامی خواسته‌های این وجوه سبب ارزشمند بودن این فضا و همزیستی و رشد عناصر سازنده آن در کنار یکدیگر گشته است. در ادامه و بر اساس مطابقت مشربیه‌ها با بالکن‌های مورد بررسی و نظر متخصصان و ساکنان، رابطه مستقیم و تاثیرگذاری میان کیفیت معنادهی فضای میانی و تعامل درون و بیرون با میزان استفاده و مطلوبیت آن در این فضا وجود دارد که نشان از اهمیت بالای این فضا و نقش موثر آن در زندگی ساکنان است. بر این اساس هرچه فضای درون و بیرون به واسطه فضای میانی در هم تنیده‌شده‌تر باشند، میزان مطلوبیت، استفاده از این فضا و تاثیر آن بر زندگی افراد بیشتر می‌شود. از طرف دیگر شأن این معنادهی وابسته به انعطاف‌پذیری فضا و قابلیت کنترل عناصر آن توسط ساکنان است.

در پایان می‌توان گفت که در راستای مقوله اصلی پژوهش یعنی "معنادهی به زندگی در خانه" عوامل معنایی نمی‌توانند به تنهایی بر معنادهی به فضای زندگی موثر باشند و در ترکیب با سایر عوامل به عنوان بستر سازنده

شکل ۲: نمودار نظریه ارتباطی میان مولفه‌های عامل کیفیت معنادهی در فضاهای میانی

پی‌نوشت

۱. در تعریف سید جعفر حمیدی، مشربیه، بالکنی کم‌عرض و چوبی است که در طبقات بالایی ساختمان و مشرف به گذر نصب شده و فضایی خنک به دور از تابش آفتاب را به وجود می‌آورد و فاصله‌ای است میان درون و بیرون (Hamidi 2010, 65). الحیدری، بالکن‌هایی چوبی در طبقه فوقانی بنا و مشرف به گذر که ارتفاع آن باید به حدی می‌بود که یک نفر شتر و سوارش به راحتی از زیر آن عبور کنند و معمولاً حداقل این ارتفاع ۳.۵ متر بوده است (Al-haidary 2008, 118).
۲. انواع نسبت‌های فضای درون و بیرون (شکل ۳)
 - همجواری: مجاور و در کنار هم قرار گرفتن دو فضا را همجواری می‌گویند. در این حالت دو فضا بدون هیچ نسبتی با یکدیگر تنها در کنار هم قرار گرفته‌اند. چنین فضاهایی دارای مرزهای مشخص و خطی بوده و توانند بر هم موثر باشند، همچنین هیچ فضای واسط یا میانی را تشکیل نمی‌دهند.
 - اتصال / وصل: اتصال در دنیای ریاضیات به معنی هم‌پیوندی است که یا هیچ واسطه‌ای ندارد یا اگر داشته باشد جایگاه آن بسیار کم‌رنگ است (Rezakhani 2014, 107). دو فضای متصل به هم دارای فضای میانی خطی می‌باشند که نقش کمی بر کیفیت این دو فضا دارد.
 - مفصل: ارتباطی که هم اتصال‌دهنده و هم انفصال‌کننده باشد (Rezakhani 2014, 107). مفصل، محل اتصال، چیزی بیش‌تر از یک اتصال معمولی که می‌تواند معنابخش و نظم‌دهنده تمامیتی باشد که در آن است (Rezakhani 2014, 103; Behrouz 2016).
 - پیوند / پیوستگی: در هم‌تنیدگی دو فضا با یکدیگر را پیوند گویند. چنین فضاهایی از فضای واسط و میانی با کیفیتی برخوردار هستند که هم از فضاهای مجاور خود تأثیر پذیرفته و هم بر آن‌ها اثر می‌گذارد. در پیوند کلی واحد تشکیل می‌شود.
 - ارتباط: چیزی که با اهمیت بیش‌تری نسبت به دو موضوع است، جایگاه ارتباط‌دهنده‌ها یا عناصر واسط است. واسطه‌ها با ایجاد تحولات تلاش بر شکل‌گیری ارتباط دارند پس می‌توانند در تقویت و تضعیف ارتباط موثر باشند (Rezakhani 2013, 221; Sadynezhad 2016).

شکل ۳: الگوی درجه‌بندی فضای میانی از ضعیف تا قوی

3. Grounded Theory
4. Properties
5. Dimensions

فهرست منابع

- Alexander, Christopher. 2009. *A pattern language*. Translated by Farshid Hoseini. Tehran: Mehrazan press.
- Altman, Irwin. 2003. *The environment and social behavior*. Translated by Ali Namazian. Tehran: Shahid Beheshti press. [in Persian]
- Al-Haidary, Ali. 2008. *The Baghdad House*. Baghdad: Al- Mada.
- Amini, Neda, and Hirbod Nouroozianpour. 2014. Privacy and secrecy: understanding the differences and similarities of these two concepts in architecture and urban development. *Journal of studies on Iranian Islamic city* 15: 99-107. <https://www.magiran.com/paper/1316815?lang=en> [in Persian]
- Behrouz, Mahla. 2016. Desing the connectioed spaces in Zibashahr neighbourhood in Zahedan with an emphasis on social sustainability. Master thesis in architecture. Tehran university. <https://ut.ac.ir/fa/thesis/27785/>
- Bahreini, Hossein, and Golnaz Tajbakhsh. 1999. The concept of territory in urban spaces and the role of insider urban design in its research. *Honar-Ha-Ye-Ziba* 6(0): 18-31. https://journals.ut.ac.ir/article_14002.html [in Persian]
- Dehkhoda, Ali akbar. 1998. *Dehkhoda dictionary*. Tehran: Tehran university press. [in Persian]
- Durkheim, Emile. 2008. *Sociology of methodology*. Translated by Ali mohammad Kardan. Tehran: Tehran university press. [in Persian]
- Einifar, Aliraza, and Azadeh Aghalatifi. 2011. The concept of territory in residential complexes: A comparative study of two residential complexes in surface and in height in Tehran. *Journal of Honar-Ha-Ye-Ziba* 47(3): 17-28. https://jfaup.ut.ac.ir/article_28927.html?lang=en [in Persian]
- Einifar, Alireza, and Ayoob Aliniay Motlagh. 2014. Explaining the concept of exterior in the spaces between apartment housing: Case study: three kinds of balconies in residential complexes in Tehran. *Journal of Honar-Ha-Ye-Ziba* 19(2): 55-66. https://jfaup.ut.ac.ir/article_55391.html?lang=en [in Persian]
- Esmaeili, Azadeh. 2020. Examining the necessity of communication between interspaces on a macro scale with transitional characteristics, emphasizing the concept of internal and external communication. *Haft hessar journal* 33: 79-92. <http://noo.rs/fHVzm>
- Falahfar, Saeed, and Azadeh Dehghani. 2010. *Dictionary of traditional Iranian architecture terms*. Tehran: Kavosh pardaz. [in Persian]
- Fathy, Hassan. 2018. *Natural energy and vernacular architecture, principles and examples with reference to hot arid climates*. Ruhid Novin ruz. Tehran: Fekre no. [in Persian]
- Feeney, John. 2014. The magic of the mashrabiya. *Arab and Islamic culture and connections* 25(4). <https://archive.aramcoworld.com/issue/197404/the.magic.of.the.mashrabiya.htm>
- Gehl, Jan. 2008. *Life between buildings: using public space*. Translated by Shima shafti. Tehran: Jahad daneshgahi. [in Persian]
- Gehl, Jan. 2013. *Cities for people*. Translated by Ali Ghaffari. Leila Ghaffari. Tehran: Elme memar. [in Persian]
- Gehl, Jan. 2015. *Public spaces, public life*. Translated by Mostafa Behzadfar, Mohammad Rezaee nadushan and Ahmad Rezaee nadushan. Tehran: Elme memar. [in Persian]
- Ghotbi, Ali Akbar. 2008. The concept of identity and architecture in contemporary Iran. *Aeene e khial* 10: 78-83. <http://ensani.ir/fa/article/4523/> [in Persian]
- Grutter, Jorg Kurt. 2007. *Aesthetics in architecture*. Jahanshah Pakzad. Tehran: Shahid beheshti university. [in Persian]
- Haeri, Mohammad Reza. 2009. *Home, culture, nature: A study of the architecture of historic and contemporary homes*. Tehran: Iran urban planning and architecture studies and research center. [in Persian]
- Hamidi, Jafar. 2010. *Beautiful province of Bushehr*. Bushehr: Bushehr press. [in Persian]
- Hedayat, Azam, Paraštou Eshrati. 2016. Thypology of the form and placement of Shanashir in vernacular architecture of bushehr. *Islamic architecture research* 4(4): 40-61. http://jria.iust.ac.ir/browse.php?a_id=610&sid=1&slc_lang=en [in Persian]
- Jacobs, Jane. 2017. *The death and life of great American cities*. Tehran: Tehran university press. [in Persian]
- Landry, Charles. 2000. Urban vitality: A new source of urban competitiveness. *Prince clausfund journal. ARCHIS issue urban vitality/ urban heroes*.
- Lang, Jon T. 2005. *Creating architectural theory: The role of behavioral sciences in environmental design*. Translated by Alireza Einifar. Tehran: Tehran university press. [in Persian]
- Lynch, Kevin. 2015. *The teory of good city form. Hossein bahreini*. Tehran: Tehran university press. [in Persian]
- MacDonald, John M. Piquero, Alex R. Valois, Robert F., and Kaith J. Zullig. 2005. The relationship between life satisfaction, risk taking behaviors and youth violence. *Journal of interpersonal violence* 20: 1495-1518.
- Mahmoudi, Abollah. 2005. Reviewing the importance of porches in traditional houses (with special look at Bam). *Journal of Honar-Ha-Ye-Ziba*. 22: 53-62. https://journals.ut.ac.ir/article_10738.html [in Persian]

- Mehdi Zadeh Seraj, Fatemeh, and Atefeh Niku Gofter. 2011. A comparative study of strategies for achieving comfort, calm and thinking in traditional gardens of Iran and Japan. *Bagh e nazar* 17: 31-42. http://www.bagh-sj.com/?_action=articleInfo&article=111&lang=en [in Persian]
- Mirshahzadeh, Shervin, Gholam Reza Eslami, and Alireza Einifar. 2011. The Role of Borderline-Hybrid Space in Signifying Process: Evaluation of Interpretation Potentiality of the Space Employing Semiotic Approach. *Hoviat e shahr* 9: 5-16. https://hoviatshahr.srbiau.ac.ir/article_1185.html?lang=en [in Persian]
- Mohamed, Jehan. 2015. The Traditional Arts and Crafts of Turnery or Mashrabiya. A Capstone for the Degree of Master of Art, Graduate School-Camden Rutgers, the State University of New Jersey. https://www.academia.edu/71348774/The_traditional_arts_and_crafts_of_turnery_or_mashrabiya
- Newman, Oscar. 1972. *Defensible spaces: Crime prevention through urban design*.
- Nikbakht, Ali, Nazita Zojaji, and Mohsen Kafi. 2016. Principles of designing medical sites with emphasis on the components of healing gardens, medical gardens and Iranian gardens. *Environmental science and technology* 3(18): 303- 317. https://jest.srbiau.ac.ir/article_10370.html?lang=en
- Norberg-Schulz, Christian. 2012. *Architecture: presence, language, place*. Tehran: Niloofer press. [in Persian]
- Norberg-Schulz, Christian. 2013. *The concept of dwelling: on the way to figurative architecture*. Mahmoud Amir yar Ahmadi. Tehran: Agah press. [in Persian]
- Oskui, Azita, and Hadiseh Zadeh Mehdi. 2018. Psychology (perception) of natural spaces in man-made environment (relaxation of natural green spaces). *Journal of Research in Arts and Humanities* 3(11): 45- 57. <http://ensani.ir/fa/article/381001/>
- Oxford Advanced Learner's Dictionary. 2007. Oxford university press.
- Pakzad, Jahanshah. 2007. *Urban space design guide*. Tehran: Payam sima press. [in Persian]
- Parsayar, Mohammad Reza. 2009. *Contemporary French culture*. Tehran: Contemporary culture press. [in Persian]
- Raheb, Ghazal, and Mahya Nazari. 2017. A study on semi-open private spaces function in residential units in Tehran. *Journal of Armanshahr* 21: 39-48. http://www.armanshahrjournal.com/article_58554.html?lang=en [in Persian]
- Ranjbar Kermani, Ali Mohammad, and Amir Maleki. 2017. Review of the central space model on the Iranian cultural region. *Iranian architectural studies* 11: 33-41. [in Persian] <http://ensani.ir/fa/article/373640/>
- Rapoport, Amos. 1977. *Human aspects of urban form*. Oxford: Pergamon.
- Rapoport, Amos. 2013. *Meaning of constructed environment: an approach in non-verbal communication*. Translated by Farah Habib Tehran: Urban planning and processing. [in Persian]
- Rezakhani, Zhila. 2013. Articulation in architecture. PhD thesis in architecture. Tehran: Tehran univeristy. [in Persian]
- Rezakhani, Zhila. 2014. An introduction to articulation in architecture, in accordance with Heidegger's method of etymology. *Iranian architectural studies* 5: 101-114. https://jias.kashanu.ac.ir/article_111725.html?lang=en [in Persian]
- Sady Nezhad, Mahsa. 2016. Designing a residential complex in Isfahan (with an emphasis on the role of social interactions in the middle spaces). Master thesis in architecture. Tehran university. <https://ut.ac.ir/fa/thesis/26289>
- Sasani, Mozghan, Alireza Einifar, and Hossein Zabih. 2016. Analysis of the relationship between the quality of the middle space and human-environmental qualities studied in residential complexes in Shiraz. *Honar-Ha-Ye-Ziba* 21: 69-80. https://jfaup.ut.ac.ir/article_60162.html?lang=en [in Persian]
- Seifian, Mohammad Kazem, and Mohammad Reza Mahmoudi. 2007. Privacy in traditional architecture of Iran. *Hoviat e shahr* 1: 3-14. https://hoviatshahr.srbiau.ac.ir/article_1073.html?lang=en [in Persian]
- Shah Cheraghi, Azadeh. 2003. A world without borders, a space without borders. *Architecture and urban planning* 70-71: 59-62. <https://www.sid.ir/paper/505195/fa> [in Persian]
- Tavassoli, Mahmoud. 1997. *Principles and methods of urban design and residential spaces in Iran*. Tehran: Iran urban planning and architecture studies and research center. [in Persian]
- Toloo Del, Mohammad Sadegh, Jamaladdin Mehdi Nezhad, and Seyedeh Ashraf Sadat. 2017. The effect of mental, behavioral and physical factors of sense of place on residential satisfaction. *Sustainable architecture and urban planning* 5(1): 47-60. https://jsaud.sru.ac.ir/article_1381.html?lang=en [in Persian]
- Zarkesh, Afsaneh. 2011. The concept of semi-open space in architecture. *Mahe honar book* 155: 92-101. [in Persian]

<p>نحوه ارجاع به این مقاله</p> <p>بختیاری منش، محیا، و محمدرضا بمانیان. ۱۴۰۲. ارزیابی اصول معنادهی به مشربیه تا بالکن‌های معاصر، تعامل درون و بیرون خانه‌های شهر کرمانشاه. نشریه معماری و شهرسازی آرمان‌شهر ۱۶(۴۲): ۳۱-۴۶.</p> <p>DOI: 10.22034/AAUD.2022.260845.2370</p> <p>URL: https://www.armanshahrjournal.com/article_173181.html</p>	
<p>COPYRIGHTS</p> <p>Copyright for this article is retained by the author(s), with publication rights granted to the Armanshahr Architecture & Urban Development Journal. This is an open- access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License.</p> <p>http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/</p>	